

gut sempre grans favars a Menorca, i ja abans de caure en mans dels moros un gran districte de l'illa, prop de Maó, es deia *Favares*; nom que, a poc alterat segons les normes de la toponímia mossàrab, resta avui com *Favàritx* (etimologies aràbigues indefensables, en *AlcM*; cf. supra *Fartàritx*, *Llinàritx*; *Otrollàritx*, avui *Torràlitx*, *TORCULARES*, etc.); *talaies des Favassos* a Santanyí; dita val. «no sap traure la lloca d'un *favar*» (Salvà, *Callosa* II, 124).

Favat adj.: *roca favada* és la denominació que rep el pinyolenc a l'Alt Berguedà (a la Nou m'ensenyen *En Cingle Favat* explicant-me que és «de roca *favada*», 1964), mentre que el Segre Mitjà en diuen *roc fabèñ* («fa de mal treballar i si hi poses dinamita salta una *skaçigáda*, Les Anoves, 1957); 'malgirbat' men.; eiv. «*favat*: color tordo», PzCabr.; substantivat com a nom d'una mena d'hortalissa a Gandia (llista que comprèn «--- albargines, *faváts*, *baçokètia* ---», 1962). *Favatada*. *Favater*. *Favatina*.

Faver 'que les faves li agraden' men., *gall fave(r)* o *cap faver* nom de la gallinàcia dita així a Mallorca, cast. *calamón* (JMBover, *Not. Isl. Mall.*, 1834, p. 21); que no sembla ser el mateix que l'Otis tetrax dita *favot* i gravada en *AlcM*; 'venedor de faves' val. *faver*, -ero (*Carrer del fabéyo* a la Poble de Vallbona, 1962). *Favera* 'la mata de faves' [1803, Belv.]: usat en tot el domini lingüístic, fins als Pirineus centrals (Tavascan, 1934); *faverada*, *faveral*, *faverar*, *faverot*; + *faverola* 'herba que neix entre els blats (la que a les Garrigues anomenen *coletes*)' baix Segrià (Aitona, 1935). *Favó* [1803, Belv.]; usual, tant en el Princ., com a Mall. i Val. (Cullera, *BDLC* XII, 303); en les *Mem. d'Agr. de la Junta de Comerç*, Bna., 1817, p. 13, donen els *fabons* com a equivalents del cast. *habichuelas*, i els *fabolins*=*caballunas*; en una cançó pop. recollida a l'Espluga de Fra., i referent a fets de c. 1832: «la gent - no tenen coló a la cara / de menjar-ne pa de jull - *favolins* y coses aspres», MilàF (*Romillo*, 105.6); *favoliner* (DAg.); *favonar*, *favonera*.¹ *Favosa*. *Favot* (cf. supra *faver*). *Favull* [DAg.]. *Favut*: així diuen a la gent d'Ulldecona els comarcans tortosins i de la Tinença (Bel, 1961).

Favisme, malaltia estudiada entre nosaltres pels doctors Ramon Surinyach i A. Pedro-Pons, endèmic a Sardenya i part de Grècia, i del qual hi ha focus a Menorca² i, menys, en el Princ. (dit *favismo* en it., fr. *favisme*, angl. *favism*: la grafia *fabisme* inclosa en *AlcM* és calc servil de *fabismo* adoptat en terra castellana, on aquest mal no s'ha estudiat, i sí molt a Itàlia), mal antic en el Mediterrani (potser ja a l'antiga Grècia i Egipte).

En començar l'atac els malalts es queden com estúpids, realment *enfavats*, que d'ací deu venir el mot, car 'atacat de favisme' es diu *enfavat* a l'Alguer, *affavato* en dialectes italians i *affaatu* en logudorès: *enfavat* [«bat: embadalit, -bar-se: embadalir-se», 1803, Belv.] deu venir d'això; i com sigui que segons les indagacions de Surinyach sembla que abans el mal havia tingut en terres catalanes més gran extensió, em sembla probable que d'això surtin també *java* aplicat a la

persona badoca i sense gràcia (*dona bleda*, Lab. 1839; a l'home en val. i mall.), i els sinònims men. *favana* i *favejar*, emp. *favàs*, mall. *favet* (DAg., potser moss., *fabät*), pall. *favera*; veg. les monografies del favisme publicades per Surinyach en *Medicina Clínica* (xvi, Bna., 1951), 157-63, especialment p. 160, i la bibliografia, especialment nn. 1, 7, 13, 14, 17; i en les *Actes del 4.º Congrès Intern. d'Higiene i Medicina Medit., ponència* III, Bna., setembre 1953.

Cultisme: *Fabària* [Lab. 1839].

CPT.: *Fava-tenrer*. *Fava-vi*.

¹ «*Gran favoner* e defenedor de la sancta Sgleya» no és més que una lliçó bàrbara d'una mala edició de Muntaner per *ganfanoner* = it. *gonfaloniere*. —

² Per a la història de la població i cultura de Menorca i, en conseqüència, del parlar menorquí, té gran importància l'observació de Surinyach (pàgina 160a) que el favisme pressuposa l'existència d'antiga i forta endogàmia. Cf. *genivot* (tumor) GENIVA.

Faviol, V. *flabiol* *Favó*, *favoli*, *favoliner*, *favoner*, *favonera*, V. *fava* *Favoni*, V. *favot*

FAVOR, pres del ll. *favor*, -*ōris*, 'favor, simpatia', 'aplaudiment', derivat de *favere* 'afavorir', 'aplaudir', 'demostrar simpatia'. □ 1.ª doc.: S. XIV.

No l'usà Lull (no és autèntic un passatge únic del *Blanquerna*, cap. 1), però en el S. XIV se cita en *Genebreda* i ja en un doc. de 1300 (?), i ja apareix sovint en textos del S. XV (*AlcM*, *DAg.*); o bé: «scriure al senyor rey en *favor* sua recobràs lo dit offici de assessoria», 1448, i un altre doc., també ross., de 1660 (*RLR* XLIX, 295; LXV, 94); «lo vot de cascú de tots los qui parlat havien en *favor* de Tirant», JoMartorell (Ag. II, 228); «procurar lo *favor* dels sants --- lo sants nos donen *favor* en totes necessitats»; la Iocució a *favor de* o *en favor de* (com ja hem vist el 1448) no sempre significava abans el que vol dir avui sinó 'per recomanació de, en atenció a': «lo que lo banquer pensava li donaria de guany, a *favor* de Bernat Peyragà, se és llevat del deute principal --- *intercessore Bernardo Peyragano*», OPou (*TbPu.*, 124).

DERIV.: *Favorable* [1315], i tant *favorable* com *favorablement* ja apareixen en el *Somni* de BMetge i en JoMartorell: «la fortuna fon *favorable* a Tirant, que encontra al cavaller, e pres-lo un poc alt e, com les lançes eren grosses, levà-li lo braç» (Ag. I, 208); *desfavorable*, *desfavor* [Lacav.] i d'altres *disfavor* (< cast.). *Afavorir* i *favorir*, tots dos ja en JoMartorell: «lo Rey li féu molta honor, e tots los de la cort: e lo príncep de Gales lo *afavoria* molt, per fer-ne enuig a Tirant» (Ag. I, 234), «car en aquest cars Tirant poguera ésser dit rey de batalles e cavaller invencible, que axí com la pròspera fortuna havia acostumat de *favorir* los turcs contra los cristians, la divina Providència los havia fet voltar per aumentar la glòria de Tirant» (Ag. II, 251); «lo qui per moneda dóna lo vot o *affavorex*: emptus suffragator», OPou (*TbPu.*, 135); també es digué *favorejar* [1355; probt. *favor*<e>*gar*